

ORSAM TUTANAKLARI
No: 36, Ekim 2014

2014 SEÇİMLERİ SONRASI IRAK'IN GELECEĞİ ÇALIŞTAYI

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

**2014 SEÇİMLERİ SONRASI
IRAK'IN GELECEĞİ
ÇALIŞTAYI**

ORSAM ORSAM TUTANAKLARI

No: 36, Ekim 2014

“2014 Seçimleri Sonrası Irak’ın Geleceği Çalıştayı”

ORSAM © 2014

Yayına Hazırlayan

Bilgay Duman, ORSAM Ortadoğu Araştırmacısı

Firuze Yağmur Gökler, ORSAM Araştırma Asistanı

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Ezgi Zorlu

Baskı

Orient Basım Yayın

Kazım Özalp Mahallesi Rabat Sokak No: 27/2

GOP Çankaya/ANKARA

Tel: 0 312 431 21 55

ANKARA - Ekim 2014

ORSAM

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

Center for Middle Eastern Strategic Studies

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: +90 (312) 430 26 09 & Faks: +90 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	4
---------------------	---

I. Oturum

Seçim Sonuçları ve Partilerin Seçim Performansının Değerlendirilmesi

Salem Maskour, Irak İletişim ve Medya Komisyonu Mütevelli Heyeti Üyesi

Irak'ta Seçim Sonuçlarına Genel Bakış.....9

Firas Cokrkis, Bağdat Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Irak'ta Demokrasi Deneyimi.....13

Mahir Nakip, Çankaya Üniversitesi Öğretim Üyesi

Irak'ta Siyasal Sistem ve Seçimlerde Türkmenlerin Durumu.....17

Osman Ali, Selahattin Üniversitesi Öğretim Üyesi

Seçimlerde Sünni Arapların Pozisyonu.....23

II. Oturum

Seçim Sonrası Irak Siyasetinde Yeni Denklem, Hükümet Arayışları ve Kürt İç Siyaseti

Sardar Aziz, İrlanda Cork Üniversitesi

Gorran ve Son Seçimler.....31

Saro Kadir, Kürdistan Stratejik Araştırma ve Geliştirme Merkezi Başkanı

Seçimlerde Kürtlerin Pozisyonu ve Erbil-Bağdat İlişkileri.....35

Asaad Al-Rubai, Bağdat Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Irak'ta Yerel Siyasetin Önemi.....39

Ali Abdulemir, Hivar El-Fikr Enstitüsü Başkanı

Irak'ta Seçimler ve Hükümet Senaryoları.....47

TAKDİM

30 Nisan 2014'te Irak'ta yapılan seçimlerin ülkedeki temel dönüşümün ana noktalarından biri olması beklenmekteydi. Seçim öncesi yaşanan siyasi çekişmeler, güvenlik durumundaki istikrarsızlık ve de Ortadoğu'da yaşanan gelişmelere bağlı olarak Irak'ta yapılacak seçimler gerçekten de ülkede ve bölgede yeni dinamikleri harekete geçirdi. Irak'ta seçim öncesi yapılan ittifak ve ayrışmalar 30 Nisan sonrasında Irak siyasetinin farklı yönlere kayacağına bir göstergesi niteliğindedir. 325 sandalyeli Irak Parlamentosu'nda temsil edilmek için 277 koalisyonun seçimlere katılmış olması bile Irak'taki karmaşayı gözler önüne sermek için yeterlidir.

Parçalanmanın derinleştiği Irak siyasetindeki yeni eğilimleri anlamak her açıdan önemli. 2003'ten sonraki siyasi süreçte net çizgilerle birbirinden ayrılan ve etnik ve mezhepsel aidiyete dayalı olarak şekillenen Irak siyaseti, giderek bu yapıdan sıyrılmıştır. Irak siyaseti, 2003'ten neredeyse 2010 seçimlerine kadar Şii, Sünni ve Kürtler arasındaki kamplaşmalar üzerinden ilerlemiştir. 2010 seçimlerinde Irakiye Listesi'nin kurulması ve Şii grupların Nuri El-Maliki liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu ve Sadr-Hekim ittifakının önderliğindeki Irak Ulusal İttifakı adı altında seçimlerde iki grup halinde yer almasıyla Irak siyaseti yeni bir yön çizmeye başlamıştır. Söz konusu Şii gruplar, seçimlerden sonra bir araya gelmiş olsalar da, 2013 il meclisi seçimleri Şii gruplar arasındaki ayrışmayı iyice ortaya çıkarmış ve bu ayrışma diğer gruplara da yansımıştır. Özellikle Sünni gruplar arasındaki ayrışma dikkat çekmiştir.

Bu süreç, 2014 seçimleri öncesinde de devam etmiş ve hatta Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) sınırları dışında ortak politika izleyen Kürt gruplar bile ayrılmıştır. Etnik ve dini gruplar arasında siyasi bir ayrışma yaşansa da her etnik ve mezhebi gruptan siyasi partiler, kendi nüfus yoğunluklarının bulunduğu yerde etkili olma çabası içerisinde ayrılmış ve ittifaklarını buna göre belirlemiştir. Seçim sonrası ortaya çıkan tablonun, yerel ve genel siyasetin birbiri arasındaki etkileşimi doğrultusunda şekillendiği görülmektedir. Bu ittifaklar Irak genel siyasetindeki yönelimi de belirlemektedir. Özellikle IŞİD'in Haziran ayında başlattığı saldırılarla birlikte örgüt için hakimiyet alanları yaratması, Irak'taki yerel siyasetin

önemini daha da arttırmıştır. IŞİD tehdidi sonrası Şiiilerin yeniden bir araya geldiği görülmekle birlikte, Kürtler, IŞİD'e karşı sorunlu ilişkilere sahip olduğu merkezi hükümetle işbirliği yapmaktadır. Sünni Araplar ise doğrudan IŞİD tehdidinin muhatabı olurken, diğer yandan Irak merkez siyasetinde pozisyonlarını belirlemeye çalışmaktadır.

Bu anlamıyla Sünni Arapların IŞİD'e vereceği tepki Irak iç siyasetindeki denklemin belirleyici unsurlarından biri olacağı gibi, Şiiiler ve Kürtlerin, Sünni Araplara yaklaşımı da bu denklemde önemli bir faktör olacaktır. Özellikle 2010 sonrası dönemde siyaseten Irak'taki süreçte beklendikleri pozisyonu alamayan Sünni Araplar arasında siyaset dışı yöntemler kullanan örgütlerin taban bulduğu görülmektedir. Bu noktada özellikle Sünnilerin siyasi sürece entegre edilmesi hem Irak'taki politik istikrara katkı sağlayacak hem de IŞİD gibi bir tehdidin Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde taban bulmasının önüne geçebilecektir. Bu anlamıyla hükümetteki dengenin sağlanması ve Sünni Araplara Irak Anayasası'nın imkan verdiği ölçüde yerel siyasette hareket imkanı verilmesi, Sünni Arapları rahatlatılabileceği gibi, merkez siyasete de yakınlaşmalarını mümkün kılacaktır.

Bu nedenle seçim sonuçları ve Irak'taki gelişmelerin bütün yönleriyle analiz edilmesi amacıyla ORSAM "2014 Seçimleri Sonrası Irak'ın Geleceği" çalıştayı düzenledi. Çalıştayda, Irak'tan gelen akademisyen, uzman ve bürokratlardan oluşan sekiz kişi sunum yapmış ve katkı sunmuştur. Çalıştayı Irak'tan gelen uzman ve akademisyenlerin katılımıyla yapılmış olması, Irak'ın geleceğine ilişkin içeriden bakışların yansıtılmasına katkı sağlamış ve Irak'ın geleceği Iraklıların gözüyle tartışılmıştır. Çalıştay boyunca tartışılan konular ve ileri sürülen argümanlar, ülkenin içinden geçtiği yeni istikrarsızlık ve çatışma sarmalından çıkışa ve ülkedeki siyasi yapının geleceğine dönük tartışmalarda yol gösterici olabilecek önemli perspektifler sunuyor. ORSAM adına çalıştayda yapılan sunumların bir araya getirildiği bu çalışmanın konuya ilgi duyan karar alıcılar, akademisyenler, uzman ve Türk okuyucusuna faydalı olacağını umuyor ve iyi okumalar diliyorum.

Doç. Dr. Şaban KARDAŞ
ORSAM Başkanı

I. OTURUM

SEÇİM SONUÇLARI VE PARTİLERİN SEÇİM PERFORMANSININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Moderatör

Doç. Dr. Şaban Kardaş

Konuşmacılar

Irak'ta Seçim Sonuçlarına Genel Bakış

Salem Maskhour

Irak'ta Demokrasi Deneyimi

Fıras Cokrakis

Irak'ta Siyasal Sistem ve Seçimlerde Türkmenlerin Durumu

Mahir Nakip

Seçimlerde Sünni Arapların Pozisyonu

Osman Ali

Irak'ta Seçim Sonuçlarına Genel Bakış

Salem Maskour

Son günlerde yaşanan olaylara baktığımızda, şu anda seçimlerden bahsetmenin çok doğru olmayacağını söyleyebilirim. Silahlı grupların çeşitli illere girmesi sonucu temel olarak yaşanan değişiklikler hükümet kurma çalışmalarını, siyasi taraflar ve siyasi partiler arasındaki ilişkileri doğrudan ve önemli ölçüde etkilemiştir. Açıkçası herkesin bildiği üzere Irak'ta siyaset üç önemli faktöre dayanmaktadır. Bu üç faktör Sünniler, Şiiiler ve Kürtlerdir. Bölgesel güçler Irak'ın bu şekilde yönetilmesini istemektedir. Irak, bu üçlü aktöre dayanan siyasetten kurtulabilmek için çaba göstermektedir. Ancak bölgesel faktörler ve Irak içindeki bazı tarafların karşı çıkmaları nedeniyle ülke bu üç yönlü siyasete dayalı olarak yönetilmiştir. Bunun yanı sıra Irak'ın bu yıpranmış siyasi yapısı, bölgesel ve dış faktörlerin Irak siyasetine karışmasına (müdahale etmesine) zemin oluşturmuştur.

Irak'ta 2003'ten bu yana yapılan seçimleri 'güçlerin savaşı' olarak nitelendirebiliriz. Şu ana kadar yapılan seçimlerde bunun savaşı yaşanmıştır. Irak'taki siyasi partiler arasındaki ilişkiler, özel bir hassasiyet taşımaktadır. Çünkü bütün siyasi taraflar güçlü olduğunu ve hükümette büyük bir pay sahibi olması gerektiğini ispatlamak için büyük çabalar göstermiştir. Özellikle partiler arasında her parti içerisinde farklı şekillerde yaşanan çatışma ortamında seçimler gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra eski koalisyonlar da kendi içinde bölünmeye başlamıştır. Bütün bunlar seçimler gerçekleşmeden önce yaşanmıştır. Ancak seçimlerden sonra Irak içindeki bazı aktörler, ısrarla Irak'ın yukarıda sözü edilen bu üç faktöre (Sünni, Şii, Kürt) göre yönetilmesini istemiştir. Bazı aktörler de bu üçlü siyaset

biçiminden kurtulmak gerektiğini; ancak buna engel olan bazı bölgesel faktörlerin olduğunu belirtmiştir. “Değişim” şiarı, birbirleriyle çelişse bile bütün tarafların benimsediği bir sembol olmuştur. Bütün taraflar bir değişim talep etmekte; ancak herkes bu değişimin farklı yöntemlerle, farklı yollarla gerçekleşmesini istemektedir.

Bazı gruplara göre değişim, çoğunluğun isteği üzerine gerçekleşmelidir. Nitekim gerçek demokrasi parlamentoda çoğunluk ve azınlık olduğu zaman gerçekleşebilir. Çoğunluk yönetir, azınlık dediğimiz grup ise çoğunluğun yaptığı işleri denetler ve kontrol eder. Irak’ın uyguladığı sisteme baktığımızda çok çeşitli isimlerle nitelendirilen bir sistem olduğunu görebiliriz. “Birleşmiş Ortak Hükümet”, ”Ulusal Demokratik Birleşmiş Hükümet” gibi adlar ve kavramlar kullanılmaktadır. Ancak bu kavram birçok ülkede dürüstlüğü kaybetmiş, hatta bu kavramı ilk olarak kullananlar bile ondan vazgeçmiş ve onun üzerinde birçok düzeltmeler yapmıştır. Fakat Irak’ın bu kavrama bu kadar sıkı tutunmasının sebebi Irak’ın çeşitli gruplar içermesidir. Birçok düşünürü göre bu dönem Irak için geçici bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Nitekim Irak’ın, ulusal kimliğini belirleyene kadar bu kavramı benimseyeceği dile getirilmektedir. Bölgenin bir parçası olan Lübnan için de aynı şey geçerlidir. Çünkü Lübnan 1947’de aynı konunun tartışmasını yaşamış ve bu dönemde de geçici olduğu söylenmiştir. Ancak şu ana dek geçici olarak belirtilen bu dönem hala bitmemiş, tam tersine ülke içinde yaşanan mezhepsel kutuplaşma daha da derinleşmiş ve bu küçük ülkeyi bölünmüş gruplar haline getirmiştir.

Bu durumun Irak’ta tekrarlanmasından endişe edenler, çoğunluğa dayalı siyasi bir sisteme geçilmesiyle çözüme ulaşılacağına inanmaktadır. Ancak bu çoğunluğun tek bir siyasi düşünce olmaktan ziyade, farklı siyasi düşüncelerden, gruplardan oluşan bir çoğunluk olacağı dile getirilmiştir. Bunun da ülkedeki bütün grupların katılımıyla gerçekleşeceği belirtilmiştir. Çünkü Irak’ta 2003’ten bu yana karışık bir sistem uygulanmıştır.

Bir diğer gruba göre değişim sadece başbakanı değiştirmekle olabilir. Hatta bazı partilerin seçim programı sadece başbakanı değiştirmeye yönelik olmuştur. Bu açıdan başbakanla çatışmaya da girilmiştir. İki siyasi grup arasındaki bu farklılıklar bazı faktörlerin güçlenmesine bazılarının

ise zayıflamasına neden olmuştur. Irak'ın uygulamış olduğu siyasi sistem çatışmalara yol açmış ve ülke 11 senedir ileriye dönük olumlu bir adım atamamıştır.

Malezya'ya baktığımızda, fakir bir ülke olduğu halde, 1980-1990 yılları arasında ülkenin ekonomik açıdan geliştiğini görebiliriz. Ancak Irak'ın yıpranan siyasi yapısı ve halkın bölünmüş olması durumu değiştirmektedir. Özellikle yıpranmış siyasi yapı Irak'ın bölgesel engelleri aşamamasına neden olmaktadır.

Seçimlerde bütün gruplar seçimleri kazanacaklarını iddia etmiştir; ancak yaşanan son gelişmeler birçok kişiyi yanıltmıştır. Bazı gruplar ise duruma şaşırmamışlardır. Çünkü nelerin olup biteceği kendileri tarafından bilinmektedir. Şu anda Irak'ın durumunu iki ihtimale göre değerlendirebiliriz. İlk olarak, bilindiği üzere bölgesel destek alan gruplar bu şekilde desteklerini sürdürmeye devam ederlerse Irak'taki durumun Suriye'dekinden farklı olacağı söylenebilir. Çünkü Irak'taki şartlar ile Suriye'deki şartlar aynı değildir. Bu da Irak üzerindeki planların başarısız olacağı anlamına gelir. Özellikle uluslararası sistem ve bölgesel faktörlerin Suriye konusunda fikir değiştirmeleriyle, başta rejimin değişmesi gerektiğini savunurken şimdi rejimi kabullenmeye başlamışlardır. Irak'ta da aynı şey geçerlidir. Bazı aktörlerin planladıkları şeylerin kesinlikle gerçekleşeceğini söylemek mümkün değildir. Durum böyle devam ederse bölgedeki denklem farklı olacaktır. Olaylar değişirse bu denklemi engellemeye çalışan ABD, Rusya ve İran gibi güçler farklı sorunlar ortaya çıkaracaktır. Bu ülkeler “bu meseledeki tutumlarının Suriye'dekinden farklı olmayacağını” ifade etmişlerdir. Bu da açıkça Irak'a müdahale edilebileceğini göstermektedir. İran'ın bu açıklamasına rağmen durum değişirse her şey farklı olacaktır. Başkalarının yücelttiği şahısları değiştirme hedefini gerçekleştiremeyenler için bu çok iyi bir gerekçe olacağı benziyor. Bunun mukabilinde çoğunluk hükümeti ve siyasi çoğunluğun olduğu bir hükümet kurulması için de fırsat doğacaktır.

Gelinen nokta çok karışıktır ve olabilecekleri kestirmek de bir o kadar zor görünmektedir. Ne olacağını bilmek güçtür. Irak halkının sorunların çözülmesi adına ciddi bir rol üstlenmediği görülmektedir. Halktan ziyade

dış faktörler ülkenin siyasetini etkilemektedir. Bu durum sadece Irak'ı değil komşu ülkeleri de etkilemektedir.

Irak'taki durumun vahimliği komşu ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelere de yansıyacaktır. Çünkü Irak'ta şu an meydana gelen olaylar bölgeden soyutlanarak düşünülemez. Gerek Suriye gerekse Irak'ta aynı durum söz konusudur. Irak'ta olanlar hem Suriye hem de İran ve Suudi Arabistan'a yansımaktadır. Bu partilere verilen destek devam ettikçe söz konusu durum sadece adı geçen ülkelere değil o partilerin desteklendiği başka ülkelere de yansıyacaktır. Bu durum söndürölmesi çok güç bir yangına dönüşebilir. Neyse ki, komşu ülkelerin durumları hakkında söylenen her şey doğru değildir. Bugün Irak'ta olanların bölgedeki denklemini değiştirecektir. Olanlar büyük bir operasyonun parçasıdır ve sadece silahlı gruplara atfedilemez. Irak'taki söz konusu durum hem komşu ülkeler hem güvenlik durumu hem de siyasi haritanın üzerinde kalıcı izler bırakacaktır.

Irak'ta Demokrasi Deneyimi

Firas Cokrkis

Öncelikle 2014'te Irak'ta yapılan seçimlerden ve Irak'a yansıttığı etkilerden bahsetmekle başlayacağım. Seçimlerin sonuçlarını değerlendirecek olursak; rakamlara göre değil, Irak'ın toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel durumuna göre bir analiz yapmamız gerekir. Herkesin bildiği üzere Irak'taki siyasi partiler üçe ayrılmaktadır. Bunları İslami, liberal ve ulusal partiler olarak ele alabiliriz. Bunların her birisinin destekçileri vardır. Ayrıca Irak'ta yapılan son seçimler Irak'ın siyasi hayatına yenilik katmamıştır. Ancak bilinen bazı kişilerin siyasetten çıkması ve bazı yeni kişilerin siyasete girmesi olarak değerlendirilebileceğimiz bazı küçük değişiklikler olmuştur. Bunun yanı sıra İslami kitlelerin alabildiği orandan da bahsedebiliriz. Çünkü İslami kitleler geçen seçimlerden yüzde 46 oy alırken, bu seçimlerden yüzde 54 oy alarak seçimleri kazanmıştır. Kürdistan koalisyonun da bazı değişiklikler yaşadığını görebiliriz. Önceki seçimlerde KDP birinci sırada, KYB ikinci sıradayken, bu kez sıralamada değişiklikler yaşanmıştır.

Irak'ta yapılan bu seçim sonuçları yeni sorunların ortaya çıkmasına ve eski sorunların derinleşmesine sebep olmuştur. Bu sorunların en önemlisi de Irak Parlamentosu'nun zayıflamasıdır. Çünkü herkesin bildiği üzere parlamentonun en önemli görevlerinden biri halkın iradesini temsil etmek ve siyasi istikrarı sağlamaktır. Ancak Irak'taki parlamento, güvensizlik ve siyasi mezhepsel çatışmalardan ibarettir. Bunun yanı sıra Irak'taki siyasi partiler ve seçmenler mezhepsel temellere dayanarak adayını belirlemektedir. Bu da seçim sürecinde mezhepsel çatışmalara yol açmıştır. Kanaatimce bu mezhepsel çatışmaların kısa bir zaman içerisinde

çözülmesi güçtür. Bu durum ancak uzun bir zaman içerisinde çözülebilir. Üçüncüsü ise Irak Parlamentosu'nda bir muhalefet partisinin olmaması parlamentonun daha zayıf olmasına neden olmuştur. Dördüncüsü ise Irak'ın siyasi partileri arasında güvensizlik sorunu yaşanmaktadır. Bu güvensizlik sorunun seçimlerden önce ve sonra yaşandığını görebiliriz. Bu sorunun birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Irak toplumunda hoşgörü kavramının bulunmamasıdır. Bunun yanı sıra Irak'ın kuruluşundan bu yana hiçbir zaman vatandaşları arasında barışçıl bir ortam oluşmamıştır. Bunun nedeni de Irak'ın 1921 yılında İngiltere tarafından bölünmüş bir şekilde kurulmasıdır. Çünkü Musul, Kerkük ve Bağdat'ı birbirine bağlayacak siyasi, dini ya da ekonomik bir ortak nokta yoktu. Irak'ın bu bölünmüş hali güvensizlik, karşı tarafı dışlama, hoşgörünün olmaması gibi toplumsal sıkıntıların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Seçimlerin ortaya çıkardığı başka bir sorun da iktidarı ekonomiyle karıştıran bir grubun ortaya çıkmasıdır. Bu da toplum içinde yolsuzluğun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sonuç olarak seçimler ekonomik sıkıntılar gibi Irak'ın temel sorunlarını halletmek için değil, bütün tarafları razı etmek için yapılmış bir seçimdir. Bu da sorunun çözülmesine engel olmaktadır. Bunun yanı sıra seçim sonuçları siyasi durgunluğa da yol açacaktır. Bu siyasi durgunluk yasama, idari, yürütme ve denetleme kurumlarını olumsuz etkilemiştir.

Bu durum yasama sisteminde bir dengesizlik ve sarkmanın oluşmasına neden olacaktır. Bütün tarafları razı etme çabası da yargının siyasileşmesine ve bağımsız olmamasına yol açacaktır. Bunun sonucu olarak, iktidarın barışçıl bir şekilde değişmesine dayanan bir sistemin kurulması gecikecektir. Ayrıca seçim sonuçları Irak hükümetinin teşkilatlanmasını doğrudan ve olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

Bu bağlamda, Irak hükümetinin şekillenmesi konusunda önümüzde 3 seçenek bulunuyor. Birinci seçenek ulusal birlik hükümetidir. Ancak bu seçenek, Irak'ta mevcut olan bütün sıkıntıları halletmeyecek ve bu sıkıntıların devam etmesine, hatta güçlenmesine de neden olacaktır. Çünkü bu hükümet vatan kavramına değil, mezhepsel kavramlara dayanmaktadır. Bunun yanı sıra bu hükümetin çoğunluğu mezheplere göre belirlenmiştir.

Bu seçeneği birbirini rakip olarak gören Şii kitlelerden birinin, parlamentoda çoğunluğu sağlayarak diğer Şii kitlelere sözünü geçirmeye çabası olarak açıklayabiliriz. Belki de bunu sadece “sözünü geçirme” olarak değil, onlarla işbirliği halinde ortak bir hükümet kurabilmek için Sünni ve Kürt kitlelerle anlaşmaya çalışması olarak da açıklayabiliriz. Bu seçenek, zayıf ve istikrar halinde olmayan bir hükümetle sonuçlanır. İkinci seçenek ise, siyasi çoğunluğu temsil eden bir hükümet kurmaktır. Bu hükümetin kurulabilmesi için parlamentoda sandalyelerin yüzde 51'inin yani 165 sandalyenin kazanılması gerekir. Fakat bu hükümet de zayıf olacaktır ve devam edemeyecektir. Başarılı olup ülkeyi yönetebilmesi için 180 sandalyeden fazlasını kazanması gerekmektedir. Hükümetteki çoğunluğun dini ya da mezhepsel temellere göre değil, siyasi çoğunluğa göre benimsenmesi gerekir. Irak'ın bütün siyasi gruplarını kapsayacak ve siyasete girmelerine izin verecek bir politika uygulamak zorundadır. Üçüncüsü ise kurtarıcı hükümettir. Bu da bütün kitlelerin yeterli oyu kazanamadığı zaman kurulabilir. Çünkü bu durum en kısa zamanda bütün kitlelerin birleşmeleri ve ortak bir noktaya varmaları gerektiğini gösterecektir. Bu hükümet kurulduğu zaman parlamentoyu feshetmelidir. Irak'ın mezhepsel, bölgesel ve uluslararası güçlerin belirlediği siyasi hayatını değiştirebilmek için yeni seçimler yapılması gerekecektir. Ancak bu seçenek, Irak'ta mevcut siyasi yapının yıkılması anlamına gelir.

Bu üçüncü seçenek, İyad Allavi ile Ulusal İslah Akımı Başkanı İbrahim El-Caferi arasında yapılan toplantıda ele alınmıştır. Nitekim her ikisi de Irak'ın Salahaddin ve Kerkük gibi şehirlerinde yaşanan mezhep çatışmalarını sonuçlandırmak ve Irak'ı bu krizden çıkarmak için vatani kurtarma hükümetinin kurulmasını gerektiğini düşünmektedir.

Irak'ta Siyasal Sistem ve Seçimlerde Türkmenlerin Durumu

Mahir Nakip

Anayasanın yapısındaki kurallar öyle esaslar üzerine kurulmuş ki bugün bütün sorunların temeli bu anayasadan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden bu anayasanın mimarlarının kendilerini sorumlu hissetmeleri gerekmektedir. Irak demokrasi ile yeni yeni tanışmaktadır. Demokrasinin içinde federatif bir sistemin yürüme ihtimalinin olmadığı baştan belli idi. Bugün demokratik düzenlemede ciddi tartışma konusu olan federatif sistemi konuşuyoruz. Siyasetçilere neden federatif sistemi seçtiniz diye sordüğümüz zaman ‘Kürtler zaten bağımsızlıklarını almışlardı, onlar federatif sistemi şart koştu, onun için tek çözüm yolu federatif sistemdi’ diye karşılık veriyorlar. Kendisini federatif sistemin içinde görmek isteyen bir kesim varsa sadece onlara federatif sistem verilebilir ve Irak’ın diğer bütün kesimleri bir bütün olarak kalabilirdi. Federatif bir yapı bir ülkenin tamamına yayılıp hatta bir vilayet kendi başına bir federasyon olabiliyorsa, o ülkenin bölünmesi kaçınılmaz demektir. Demokrasinin yerleşmediği bir ülkede ileride bir bölünme meydana gelecektir. Federatif sistem anayasada olan problemin özüdür ve bugün olan problemin esasını teşkil etmektedir.

İkinci problem ise Irak Anayasası’nın çok fazla din üzerinden gitmesi ve laikliği kapsamamasıdır. Demokrasiler din ile yönetilemez. Laiklik dinsizlik değildir. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır. Bu Irak Anayasası’nda böyle bir yapı olmadığından dolayı ister istemez ayrılmaya gidilmiştir.

Ayrılmaya getiren üçüncü sebep anayasanın ortaya çıkardığı etnik yapıya dayalı bir devlet anlayışıdır. Anayasada bütün etnik grupların adı

sayılmaya çalışılmış, iki resmi dil olacak denilmiş, kısacası anayasa tamamen etnik ayrışmayı getiren bir yapı üzerine kurulmuştur. Bu da ister istemez etnik milliyetçiliği tetiklemiştir. Kültür milliyetçiliğine dayalı bir milliyetçilik sıkıntı değildir. Irak'ta Kürt, Arap, Türkmen kendi kültürünü yaşmalıdır. Buna diyecek bir söz yok. Ama siyaset etnik kimlik üzerinden yapıldığı takdirde az önce söylediğim bir üçüncü ayrışmayı meydana getirecektir. Bu anayasanın mimarları da Kürt siyasetçiler ile Şii siyasetçilerdir. Sünni Araplarla Türkmenler komisyonda oldukları halde bir ağırlıkları olmamıştır.

Aslında iki kesimin de haklı olduğu taraflar vardı. Neden? Çünkü ikisi de bir önceki Baas yönetiminden çok zarar ve zulüm görmüş kesimlerdir. Dolayısıyla Şiiler mezhepçiliği ön plana çıkarırken, Kürt siyasi grupları da etnik yapıyı öne sürmüş ve maalesef Irak bugünkü haline gelmiştir. Sayın Salim Maskhour bir realiteden söz etti ama maalesef bu realiteyi netleştirmede. Bugün Irak artık Şii, Sünni ve Kürtlerden oluşmaktadır. Yani Arap ve Türkmen unsuru ya yok olmuş ya da yok sayılmıştır. Böyle bir ayrışmaya giderseniz ne demokrasinin anlamı kalır, ne anayasanın, ne seçimlerin ne de vatanın. Yani ülkenin toprak bütünlüğünün bir anlamı kalmaz. Demek ki ayrışmayı kabul etmiş oluyorsunuz. Ayrışmayı bu esasa göre kurmuş olduğunuz takdirde demokrasi kilitlenir. İnsanın doğası gereği ne bir Şii Sünnileşebilir, ne de bir Sünni Şiileşir. Ne bir Kürt Araplaşabilir, ne de bir Türkmen Kürtleşebilir. Böyle olduğu takdirde o zaman demokrasinin ve her dört senede bir seçim yapmanın ne gereği kalır. Demek ki etnik ve mezhepsel esasa göre partiler kurulur ve siyaset yaparsa, meclis aritmetiği ve dağılımı hiç değişmeyecektir. Az önce Firas Bey de temas etti. Eğer partiler kanunu çıkmadıysa bir ülkede partilerin ne şekilde seçime gireceği tesadüfi bir şekilde ve kargaşa içinde olacaktır. Tabi ki herkes etnik yapısına göre şekillenecek ya da mezhepsel yapısına göre örgütlenecektir. Bugün adı İslami olan partiler ya Şiicilik ya da Sünnicilik peşindedir. Bunların hiçbirisi Irak vatandaşının güncel sorununu çözmez. Bunların hiçbirisi Irak vatandaşının hizmet anlayışına uygun olmaz ve taleplerini yerine getirmez. Irak vatandaşı başka ülkelerde de olduğu gibi ilk önce hükümetin kendisine hizmet vermesini ister, sağlık sektörünün, eğitimin gelişmesini ister. Güvenliğin oluşmasını ister, istikrarın olmasını, ekonominin canlanmasını ister. Vatandaş önce bunları

ister. Vatandaş Türkmen ise önce benim milli haklarım verilsin, Kürtse benim bölgem kabul edilsin, petrolden bana pay verilsin, Şii ise belirli bir kanun Şii mezhebiyle ilgili olsun demez. Etnik ve mezhepsel esasa göre partileşmeyi ve siyaset yürütmeyi halk değil, siyasetçi istemektedir. Demek ki sıradan bir vatandaşın istediği husus önce güvenlik, önce kendisinin günlük sosyal güvenlik hakları, önce belediye hizmetleridir. Ama bu anayasayla ne mecliste partilerin, daha doğrusu mezheplerin sandalyelerinin sayısı değişir, ne de Irak vatandaşının sorunları giderilir.

Bir ülkede bir demokrasi düşünün, seçime gidiliyor 37 koalisyon, 70 siyasi grup, 107 liste ve kimsenin sayısını bilmediği yüzlerce parti seçime giriyor. Böyle demokrasi olmaz, dünyanın hiçbir ülkesinde böyle bir şey olmaz. Bu yüzden seçimlere katılım oranı yüzde 60 gibi düşük bir oranda kalmıştır. Irak siyasetçilerine buradan söylüyorum. Eğer bu hadiselerden sonra Irak'ın toprak bütünlüğü kalabilirse, bu oran gittikçe düşer ve vatandaş der ki "alın demokrasiniz sizin olsun ve bu demokrasi bana lazım değil". Dolayısıyla demokrasinin bir anlamı olması lazım. Demokrasi erdemlidir. Demokrasi adalettir. Demokrasi hakların eşit dağılmasıdır. Demokrasi, hizmette yarışır. Tabi ki demokrasilerde etnik yapılar, mezhepsel yapılar din reddedilmiyor. Bakın kavga öyle kızışmış ki kim güçlüyse onun adı zikrediliyor. Kimdir bunlar, Şiiler güçlüdür, Sünniler güçlüdür, Kürtler güçlüdür o yüzden bunların adı geçiyor. Ama ne Hıristiyanların adı geçiyor ne Türkmenlerin adı geçiyor. Neden? Çünkü bunların askeri güçleri, kendilerine has bölgeleri yok. Tamamen bölgecilik esasına dayalı bir siyasi oluşum var. Bu medeniyetler boyunca insanlığın biriktirmiş olduğu demokrasi anlayışına taban tabana zıt olan bir durumdur. Size çarpıcı bir örnek vermek istiyorum. Bugün IŞİD'in Irak'ta bazı bölgeleri bu kadar kolay bir biçimde ele geçirmesini Türkiye'deki siyasetçiler, uluslararası ilişkiler uzmanları, akademisyenler yorumlamakta zorlanıyorlar. Ama zannederseniz Irak'tan gelen meslektaşlarımız arkadaşlarımız çok daha rahat yorumlayabiliyorlar. Herkes böyle olacağını bilmiyor muydu? Yani IŞİD bir anda ortaya çıkmadı demek istiyorum. Bir taraftan merkezi hükümetin özellikle Sünni Arapların yoğunlukta yaşadığı bölgede IŞİD terör örgütüne karşı yürütmüş olduğu mücadelede yapmış olduğu hatalar ve zulümler diğer taraftan da

başka ülkelerin müdahalesi, Suriye’de olan kargaşa ister istemez böyle bir ortam yarattı. Bu ortam kendi içerisinde gelişti.

Şunu ilk defa olarak Türkiye’de söylemiş olalım: Musul, Anbar ve Selahaddin bölgelerinde halk da IŞİD ile bir gönül bağı içerisine girdi. IŞİD bir terör örgütüdür. Tartışmasız bunu herkes böyle kabul ediyor. Ama bunu telaffuz etmeyenler, bilip de gizleyenler var. Onun için Musul bir günde düştü IŞİD’in eline. Amerikalılar bile Irak’a girdiğinde Musul zannedersen 3-4 günde ancak düştü. IŞİD bu kadar askeri olarak güçlü müydü ki bir günde Musul’u ele geçirdi? Hayır, öyle değil. Demek ki daha önceden bir ortam hazırlandı, oradaki Sünni ve Baasçı kesimlerle gönül bağı içine girildi. Bu ister istemez bir takım problemleri ortaya çıkardı.

Anayasanın 140. maddesi 2007 yılının sonunda gündemden çıkmıştır. Ancak Kürt siyasi gruplar bu madde halen yürürlükte demektedir. Bu madde ihtilafli bölgelerden bahsetmektedir. Anayasa ihtilafli bölgeler var diyor ve Kerkük’ün de adını telaffuz ediyor. Böylece anayasadan anlıyoruz ki; ihtilafli bölge sadece Kerkük. Başka bölgeler de ilave ediliyor. Ama başka bölgelerin adını hiçbir siyasi grup telaffuz etmiyor. Sadece Kürt siyasi grupları buna karar veriyor. Musul’da, Tuzhurmatu’da bazı ilçeler ihtilafli bölgedir. Yani ihtilafli bölgelerin tanımını sadece Kürt siyasi grupları yapmaktadır. Bundan dolayı IŞİD gibi bir terör örgütü ortaya çıktıktan sonra çok rahatlıkla güçlü olan peşmerge kuvvetleri Musul’un ihtilafli ilçelerine ve Kerkük’e girebilmiştir. Tuzhurmatu’yu çember altına almışlar. Diyala’nın aynı şekilde önemli bölgelerini ele geçirmiş ve bir oldu-bitti, bir de-facto durumu yaratılmaya çalışılmıştır. Yani Kürtler kısacası bir kargaşa ortamında kendi topraklarını nasıl genişletebilirim derindedir. Kimse o halkın güvenliğini, sağlığını nasıl sağlayabilirim derinde değil. Maalesef Irak bugün fiili olarak üç bölünmüştür ve bu üç kesimin hiçbirinde vatanperverlik, bayrağa saygı duymak yoktur. Herkes ya etnik yapısını ya bölgesini ya da mezhebinin düşünüyor. Nitekim IŞİD Musul’a girer girmez açıklama yaptı; kadınlar çalışıyorsa iş gitmeyecek, başlarını örtecek, erkekler namazlarını camide kılacak diye bir takım fanatik, İslam ile bağdaşmayan birçok kural getirdi. Dolayısıyla bu zorlamaları hemen toplum önüne koymaya çalıştılar. Maalesef bugün

Irak'ı bölünme noktasına getirdiler. Umarız ki bölünme olmaz. Musul'da Türkmenler mahalli seçimlerde 6 il meclisi üyesi çıkardı. Ancak genel seçimlerde ITC'nin Musul'dan 3 milletvekili çıkarması beklenirken hiç çıkaramadı. Kimse de bunun sebebini sormadı. Sebebi IŞİD'in ITC adayların ve teşkilat başkanlarını tehdit etmesidir.

Irak'ta çok enteresan bir tablo var. Irak'ta bugüne kadar kurulan bütün hükümetler ister Allavi hükümeti olsun ister Caferi ister Maliki'nin iki defa kurmuş olduğu hükümet olsun parlamentoda muhalefet yoktur. Muhalefet, kabinenin içinde oluyor. Demokrasiler muhalefet ve hükümetten oluşur. Dünyanın her yerinde böyledir. Muhalefet olmadan iktidar olmaz. Muhalefet olmadan sağlıklı bir demokrasi olmaz. Muhalefet olmadan halka hizmet olmaz. Herkes nasıl bakanlık alırım, hangi bakanlıkları ele geçiririm, nasıl o bakanlıkta istediğim insanları tayin edebilirim derdinde. Kürtlerin ele geçirdiği bakanlıkta Kürtler ağırlıklı, Şiiilerin ele geçirdikleri bakanlıklarda Şiiiler ağırlıklıdır. Başbakanın hükmü geçmiyor. Böyle bir ülkede ne hizmet üretilir ne de demokrasi yerleşir. Türkmenler de haliyle bu hengame içerisinde kendilerini kaybetmiş durumda. Hakları olduğu bölgelerde dahi seslerini çıkaramaz duruma düşmüştür. Özellikle bugün Kerkük, Tuzhurmatu, Telafer ve hatta Erbil'in içinde bile Türkmenlerin çok ciddi sorunları olduğu açıktır. Eğer Irak toparlanıp siyasetçilerden önce aydınları siyasetçilere yön göstererek vatandaşlık görevlerini yerine getirmezse Irak bölünme noktasına gelir. Irak bölünme noktasına geldiği takdirde eski defterler karıştırılır. eski defterler diyerek ne demek istiyorum? Irak 1926 Türkiye-Irak hükümeti anlaşmasıyla kurulmuş bir devlettir. İngilizler tarafından kurulmuş bir devlettir. Lozan'da ihtilaf oldu, o ihtilafardan 2 sene sonra Türkiye-Irak arasında bir sınır anlaşması imzalandı. Türkiye Musul ve Kerkük vilayetlerini, bu vilayetleri derken bugün Kuzey Irak yönetiminin topraklarını da içine alan bir coğrafyayı kastediyorum, Irak'a bıraktı. Eğer bugün Irak dağılırsa Türkiye bu anlaşmayı gündeme getirebilir düşüncesindeyim. Komşu ülkelere ciddi görevler düşmektedir. Bugün Irak'ta Türkiye ve İran çok bağımsız bir şekilde hareket etmektedir.

İran "bugün ben Suriye'ye ne yaptıysam Irak'ta da aynısını yaparım" şeklinde konuşuyor. Bu çok tehlikeli bir ifadedir. Eğer Irak'ın bütünlüğü

isteniyorsa Türkiye, İnan ve komşu ülkeler mutlaka işbirliği içinde olması lazım. Uluslararası gler devreye girmelidir ve girmek zorundadır. ABD'nin zaten ciddi bir sorumluluğu var. NATO devreye girmelidir. Bugün Irak'ta kurulacak olan hükümetin bu sorunlara baktığımız zaman nasıl bir varlık göstereceği tartışmalıdır. Maliki artık yetkilerini kaybetmiş bir başbakandır. Ancak belki krizi yönetip bitirene kadar yönetimde kalması söz konusu olabilir. Ne eski parlamento ne eski hükümet geçerlidir ne de yeni bir parlamento kurulabilir. Bu kargaşadan ancak Irak aydınının, evre devletlerin sorumluluğu ve uluslararası aktörlerin çıkarsız bir Şekilde sadece Irak halkını düşünerek çıkılabilir. İlerisi için barışın sağlanması için de Maliki'nin kendi isteğiyle siyasetten çekilmesi gerekir. Böylece hem Sünni Araplar, hem Kürtler hem de Şii Araplar memnun kalacaklardır. Böyle mutabakat sağlama ihtimali ortaya çıkabilecektir.

Seçimlerde Snni Arapların Pozisyonu

Osman Ali

ORSAM'a beni bu çalıştaya davet ettikleri ve bana bu konuşmayı yapma fırsatı verdikleri için çok teşekkür ederim. Bizim bugün burada yaptığımız Şey çok önemlidir, bu yüzden ORSAM'ı ayrıca tebrik ediyorum. Irak'ta yaşananlar Türkiye'nin ulusal çıkarlarını kritik bir Şekilde etkilemektedir. ORSAM'ın 2014 Mayıs baskısı için yazdığım bir yazıya dikkatinizi çekmek istiyorum. Yazıyı daha ayrıntılı bir Şekilde inceleyebilmeniz için başlığını söylemek istiyorum. Yazının başlığı Şu Őekildedir: "A reading on the election results in Iraq". Bu kısa sunumumda, Snni Arapların seçime bakış açılarını paylaşmak istiyorum. Yazımda özetle 3 meseleyi ele aldım: İlk olarak, Maliki'nin hükümet kurma senaryosu ki bu hala mümkün. Olması muhtemel diğer bir senaryo Ulusal Koalisyon Hkmetidir. nc senaryo ise konuşmacılardan Firas Cokrkis'in de bahsettiği Ulusal Kurtuluş Hkmetidir.

Irak'taki son seçimlerin sonuçlarından kısaca bahsedeceğim. İki grup seçimlerin kaybedeni olarak gözükmektedir. Biri Snniler. Hem oyları hem de sandalye sayıları düşmüştür. Bir diğer grup ise Türkmenlerdir. Konuşmacılardan Dr. Nakip bu son meseleden bahsetmişti. Ben Şimdi Snnilere değinmek istiyorum. Bildiğiniz zere Irak 1921 yılında İngiltere tarafından Osmanlı Snni elitlerine dayanan bir Şekilde kuruldu. Kürtler, Araplar ve Türkmenler de vardı. Irak'taki bu Snni hakimiyeti 2003 yılında Saddam rejiminin bitirilmesi ile sona ermiştir. Şimdi, Irak otoriter bir rejim olduğu için Şiiler ve Snnilerin yüzdeleri ile ilgili gerçek istatistikler vermek zor. Her iki tarafta kendilerinin ülkede çoğunluk olduklarını iddia ediyorlar. Osmanlı arşivlerine göre, ülkede yüzde 56

Şii, yüzde 54 Sünni bulunduğunu söyleyebilirim. Tabii ki Türkmenler arasında Sünni ve Şiiiler bulunmaktadır, ayrıca Kürtler arasında da Şiiiler bulunmaktadır. Fakat Kürtlerin çoğunluğu (yüzde 95'i) Sünni'dir.

Sünni Arapların hakimiyeti ABD ile ortadan kalkmıştır. Çünkü ABD Irak'a girdiği zaman, anayasayı hazırlamış ve bir önceki hükümeti kurduğu zaman Sünni Arapları uzakta tutmuştur. Sünni Araplar çok etkin bir şekilde katılım sağlamamıştır. Ordu ve kurumlar bu nedenler Şiiilere ve Kürtlere dayanmaktadır. Irak Ordusu'nun büyük bir çoğunluğu Şiiilerden oluşmaktadır. İyi Kürt temsilciler de bulunmaktadır, fakat Sünni Arapların sayısı çok azdır.

Son seçimlerde Sünni Arapların nüfusu yüzde 20-25 civarında olmasına rağmen, Sünni Araplar oyların yüzde 15'ni almışlardır. Şimdiki seçimlerde bir önceki seçimlere göre daha az sandalye kazanmışlardır. 2010 seçimlerinde yaklaşık 45 sandalye kazanmışlardı. Neden Araplar bu son seçimlerde başarılı olamadılar? İlk olarak Araplar arasında mezhepsel çizgide Sünni-Şii ayrımı oldu. İkinci olarak, Sünni bölgelerinde güvenlik durumu söz konusu değildi. Benim burada anladığım, benim buradaki Şii meslektaşlarım bu konuda benimle hem fikir olmayacaklar, Maliki kasten Sünni bölgelerinde politik kaosa ve istikrarsızlığa neden oldu. Bu yüzden de Sünniler seçim bölgelerinde oy kullanmaya gidemediler. Bağdat'ın çevresinde yaşayan Sünni Arapların da oy kullanmasını engelledi. Çünkü bu bölge su altında kaldı, taşkın oldu ve insanlar bu meseleyle meşgul oldular.

Ayrıca Maliki böl ve yönet konusunda çok başarılı. Sünni Arapları farklı kamplara böldü. Maliki ayrıca birçok seçkin Sünni Arap'ı Irak Yüksek Seçim Komiserliği'ni de kullanarak seçim yarışından dışlamıştır. Son olarak ABD'de Sünni Arapları görmezden geldi. 2011 yılından sonra Obama hükümeti Maliki'yi istediği her şeyi yapması için el uzattı. Maliki birçok Sünni Arap politikacıyı yabancılaştırdı ve karaladı. Geçen sene Sünni Araplar orduda ve yargıda Sünni karşı yapılan ayrımcılığın sona erdirilmesi gibi bazı temel hakları için ılımlı taleplerde buldukları zaman bile Maliki bu sorunu gidermek için tanklarını yolladı. ABD ise bu noktada sessiz kaldı.

ABD El- Kaide ile savaşmak için bu Sünni liderlere, Arap Uyanışı aşiret liderlerine -ki bu liderler başarılı olmuşlardı- bağımlıydı. Fakat ABD ülkeden çekildikten sonra, Maliki bu kişileri tek tek bertaraf etmeye başladı. Bunu yaparken de genellikle rüşvetle değil, onları fiziksel olarak tehdit ederek hatta öldürerek bunu yapıyordu.

Amerikalı akademisyen David Ignatius ile aynı fikirdeyim, Ignatius Maliki ve İran'ın IŞİD ve El-Kaide kadar Irak'ın güvenliği için büyük bir tehdit olduğunu söylemiştir. Tabi ki Obama yönetimi de Sünni Arapları dışlayarak bugün IŞİD'in bu noktaya gelmesine zemin hazırlamış oldu.

Şimdi de kısaca son seçimin sonuçlarıyla birlikte olabilecek üç senaryoya göz atalım. İki güne kadar önce çok gerçekçi olan ilk senaryo Maliki'nin üçüncü kez kazanmasıydı. Maliki seçimleri hileyle güvenlik altına aldı. Kendisi devletin bütün kaynaklarını kullandı. oOrduyu, güvenlik güçlerini ve yargıyı. Bu arada Maliki bütün güçleri elinde bulundurmaktadır: Ülkede içişleri bakanı ve savunma bakanı yoktur. Maliki iç ve dış güvenlikten sorumlu kişidir. Maliki ayrıca Irak'taki merkez bankası ve hazineden de sorumlu kişidir. Kendisi bütün bu kaynakları kullanarak 95 sandalye kazandı. Kendi partisi sadece 14 sandalye aldı. Fakat kendisi başka küçük grupları kazanmayı başardı. Şimdi Maliki 95 sandalyeye sahip fakat önceden de söylediğim gibi, Maliki bölmeyi çok iyi biliyor. KYB 20 sandalye kazandı ve kendisi Kürtlerden oy alacağına çok emin. Ayrıca Maliki 10 sandalye de Arabiye bloğundan, Sünni Araplardan alacağına emindi. Çünkü kendisi onlarla önceden bir ittifak yaptı. Böylece, Maliki'nin çoğunluk hükümetini kurması için iyi bir şans oldu. Fakat bu durum son üç gündür değişti.

Bu senaryonun sonuçları neler olabilir? İlk olarak, Kuzey'deki Kürt liderler "Maliki'nin başa gelmesi ortaklığı bitirme anlamına gelir" diye çok açık bir şekilde dile getirmişlerdir. Çünkü Maliki Kürtlerle ortaklık yapmaya inanmıyor. Ona göre Kürt bölgesi sadece bir ildir. Kendisi birçok Iraklı ve bugün konuşan birçok meslektaşım gibi federalizme de inanmamaktadır. Onlar federalizme karşıdır. Çünkü federalizm Irak siyasi kültürün bir parçası olamaz. Onlar merkezîyetçi hükümet türünü benimserler. Bu durum Ortadoğu'dan Tanzimat zamanından gelmektedir. Osmanlı ve İslami siyasal sistemleri çoğulculuk, federalizm ve mantıksalcılığı bir tür olarak kabul ettiler. Osmanlı, Millet sistemine

sahipti, fakat merkezietçi bir hükümet fikri etnik ve azınlıkları tanımak olarak değil daha çok bu modern milliyetçi bir fikirdir. Iraklı Arap elitler daha çok bunu savunmaktadır. Maliki Saddam'ın yönetim tarzını yeniden kurmak istiyor. Çoğunluk hükümeti çatısı altında bir merkezi hükümet, bir siyasi parti ki bu Dava Partisi, Şiilerin hakim olduğu bir grup ve bazı Sünniler olması isteniyor. Çoğunluk gelişmiş ülkeler içindir. Irak'ta şu anda çoğunluk kavramı doğru bir politika değildir.

Nuceyfi ve Barzani: “Biz Irak'ı terk edeceğiz” diye açıklama yaptı. Nuceyfi “Biz makul bir federal sistemin olmasını istiyoruz“ Barzani de “Bizim konfederasyona ihtiyacımız var” diye açıklama yaptı. Birçok Batılı ve Iraklı analistin Maliki ile tekrar olacak bir yönetimin Irak'ın parçalanmasına yol açar fikrine katılıyorum.

İkinci hükümet seçeneği ise ulusal çoğunluk, koalisyon hükümetidir. Bu Irak için iyi bir seçenek olabilir. Eğer Maliki hükümeti Sünni bölgelerde kontrolü geri alabilirse, böylece koalisyon hükümeti için bazı tavizlerle yürüyebilir. Bu bir seçenektir. Fakat bence son olayları da dikkate alırsak bu fikir geçersiz oluyor.

Son seçenek ise ulusal kurtuluş hükümetidir. Bu hükümet biçiminin için Irak'ı krizden çıkarması için bir yıl gerekir. Geriye kalan son umut bu olduğu için Kürtler ve Sünni Araplar bu konuda hem fikirler. Uluslararası siyasette birçok ulus derin krizleri koalisyon hükümetleri ve transit geçici hükümetlerle atlattı.

Zamanımın son iki dakikasını sizlere hitap ederek kullanmak istiyorum. Birçoğunuz Irak ordusunun neden bu kadar çabuk çözüldüğünü merak ediyorsunuzdur. Bunun nedeni, Irak ordusunun ABD tarafından yanlış bir şekilde kurulmasıdır. Onlar Şii ve bazı Kürt milisleri kaynaştırılması için izin verdi. Ama orduyu kurarken erdemliğe dayanan modern, profesyonel bir ordu düşüncesinden uzak durdular. Amerikalılar gerçekten bundan sorumludur. Bir diğer mesele ise doktrin olmamasıdır. Her ordunun bir doktrinle, milliyetçilik ya da demokrasi gibi ideolojilerle motive edilmesi gerekmektedir. Irak Ordusu bu tarz şeylere sahip değildir. Bu son derece yanlıştır. Örneğin, ordu tümen komutanı yüz bin asker olduğunu söylemektedir. Fakat gerçekte kendisinin komutası altında

sadece otuz bin asker bulunmaktadır. Diğer yetmiş bin kişinin maaşını kendi cebine koymaktadır. Maliki, Sünni Arapların ve Kürtlerin çoğunu göndererek Amerikalıların yapmış olduğu hataların üzerine bir yenisini daha eklemiştir.

Örneğin size Kürtlerle ilgili olanı söyleyeyim. Amerika Irak'ta olduğu zaman, Irak ordusunun yüzde 27'sini Kürtler oluşturmaktaydı. Fakat şimdi sadece Irak Ordusu'nun yüzde 3'ü Kürtlerden oluşmaktadır. Bu durum Türkmenler ve Sünni Araplar için de geçerlidir. Bir liderin temelinde bu ordunun nasıl çalışacağını bir örnek vererek anlatayım. Irak Ordusu Felluce'ye gittiği zaman Genelkurmay Başkanı Babakir Zebari Ocak ayında şunu demişti: "Ben bunu bilmiyordum." Çünkü Irak Ordusu Maliki için çalışmaktadır. Bu da ayrı bir meseledir.

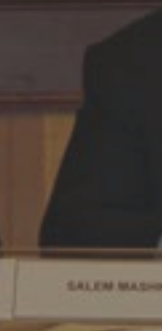
Son olarak, Irak Ordusu hükümet adına Sünni bölgelerde baskı kurdu. Bu yüzden Sünni nüfusu Irak Ordusu'nun çıkarılmasını hoş karşıladı. Bilmiyorum gördünüz mü, Irak ordusu giderken, insanlar onlara taş atıyordu. Çünkü bu ordu onlara baskı uyguladı. Sadece Musul'da 10 bin mahkum vardı. IŞİD geldiği zaman, onlar bu insanları serbest bıraktı.

Irak'ın ulusal kurtuluş hükümetine ihtiyacı vardır. Meslektaşım Dr. Mahir Nakip'in aksine, ben gerçekten Irak Anayasası'nın Ortadoğu'nun en iyi anayasalarından biri olduğunu düşünmekteyim. Anayasa anladığımız şekilde laikliğe karşı değildir. Aslında anayasanın birçok maddesinde "demokrasi prensiplerine ve İslam'ın ana noktalarına aykırı olacak hiçbir mevzuat olmamalıdır" deniliyor. Irak Anayasası'nda federalizm, nedensellik ve milliyetçiliğin tanınması ve gerçekçiliğin tanınması iyi bir şeydir. Ben Kanadalıyım ve Kanada'da yaşıyorum. Kanada anayasası federalizmi tanıyor. Anayasa Fransız ve İngiliz iki milletin var olduğunu tanıyor. Kanada hükümeti her zaman Quebec kısmından başbakan dahil etmeye çalışır ve bu başbakan asıl yönetici olur. Böylece özetle, ademi merkezilik olumlu bir niteliktir ve Müslüman mirasımızla bağdaşmaktadır. Bu Müslüman idaresi ve Osmanlı idaresinde vardı. Merkezilik geri dönmek parçalanmaya neden olacaktır.

Toplantının sonunda soruları cevaplamak benim için zevktir. Teşekkür ederim.

ORSAM
ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

II. OTURUM

SEÇİM SONRASI IRAK SİYASETİNDE YENİ DENKLEM, HÜKÜMET ARAYIŞLARI VE KÜRT İÇ SİYASETİ

Moderatör

Salem Maskhour

Konuşmacılar

Gorran ve Son Seçimler

Sardar Aziz

Seçimlerde Kürtlerin Pozisyonu ve Erbil-Bağdat İlişkileri

Saro Kadir

Irak'ta Yerel Siyasetin Önemi

Asaad Al-Rubai

Irak'ta Seçimler ve Hükümet Senaryoları

Ali Abdulemir

Gorran ve Son Seçimler

Sardar Aziz

Bölgesel Yönetim Parlamentosu seçimleri ile son Ulusal Parlamento seçimleri arasında bir yıldan az bir süre vardı. Ancak bu iki seçim Gorran için birbirinden çok farklıydı. Gerçekte olmasa da en azından görüntüde farklılık bulunmaktadır.

Bölgesel Parlamento seçimlerinde Gorran kazanan olarak ortaya çıkmıştır. Gorran, Kürdistan Demokrat Partisi'nden (KDP) sonra ikinci parti olmuştur. Bu durum hareketin etkisini, gerek bölge içinde gerek bölge sınırları dışında güçlendirmiştir. Hareketin etkisinin bu şekilde onaylanması ve seçmenlerine gelecek dönemde hükümet içinde yer alacağını açıklaması moralleri artırmıştır. Partinin ikinci büyük parti olarak ortaya çıkması bölgede egemen olan iki partili sistemin sonuna geldiği göstermesi açısından önemlidir. İki partili geçmişe rağmen Gorran seçimden sonra, geniş tabanlı ya da tüm tarafların yer alacağı, hükümetin kurulması görüşmelerine başlamıştır.

İki veya üç seçim arasındaki kısa süreç nedeniyle bölgesel seçim ve sonrasındaki süreç ulusal ve yerel seçimler için bir arka plan oluşturmuştur. Bu seçimler arasındaki süre birçok açıdan olağan dışı özellikler göstermiştir. Geçici hükümet geçici bir hükümet olarak kabul edilmek istememiştir. Hükümetin kurulması için gerçek bir çaba gösterilmemiştir. Hükümet kurma çalışmalarının seçim çalışmalarının bir parçası olduğu iddia edilebilir. Gorran'ın içinden ya da dışından birçok gözlemci hareketin başarısının arkasındaki nedenin hükümet kurma görüşmelerindeki tutum olduğunu belirtmektedir. Burada hareketin nasıl bir performans gösterdiğini sormak uygundur. Birçok

yorum bulunmaktadır. İstatistiki olarak Gorran oy kaybetmemiş aksine oy kazanmıştır. Açıkça belirtmek gerekirse Gorran bazı bölgelerde oy kaybetmiş bazılarında ise oy kazanmıştır. Örneğin Gorran, Süleymaniye ve Dohuk'ta oy kazanırken Kerkük ve Erbil'de kaybetmiştir. Bu durum daha çok mikro analiz gerektirmektedir. Bu durumu gölgeleyen şey ise olağandışı ve hatta mantık dışı olarak adlandırabilecek olan Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) başarısıdır. KYB bir önceki seçime göre 150.000 daha fazla oy almıştır. Bu duruma ilişkin bazıları yasal bazıları ise yasal olmayan birçok farklı yorum bulunmaktadır. Hükümetin kaynaklarını kullanma, tehdit ve yolsuzluk gibi yasal olmayan yollar kullanılmıştır. Manipülatif ve duygusal özellikleri ağır basan yoğun bir medya kampanyası ile Gorran'ın söylemindeki değişikliğin kullanılmasının yanı sıra Talabani ve oğlunun kalabalıkları harekete geçirmek için kullanılması yasal yollar olarak ele alınmaktadır.

KYB'nin toparlanma çabaları, hemen hemen aynı tabana seslendikleri için Gorran üzerinde doğrudan etki doğurmuştur. Son seçim iki oyuncu arasında bir güreşe dönüşmüştür. Gorran pozisyonunu korumaya çalışırken, KYB bir toparlanma çabası içinde olmuştur. Bu durum, iki partinin seçim sürecinde yaptığı sert ve yoğun propagandanın nedenidir.

Burada iki partinin de özellikle Süleymaniye'de yerel seçimlere, genel seçimlerden daha fazla önem verdiğinin vurgulanması gerekmektedir. Bu önemin göstergesi de iki partini aldığı oy oranında saklıdır. Hem KYB hem de Gorran yerel seçimlerde genel seçimlere nazaran daha fazla oy almıştır.

Bu yoğun atmosfer iki parti tarafından farklı şekilde yorumlanmıştır. Gorran için talihsizlik olan bu durum, KYB için bir ölüm kalım meselesi haline gelmiştir. Bu nedenle de iki parti arasındaki ilişki kaygan bir zeminde ilerlemiş ve zaman içinde dalgalanmalar gözlenmiştir. İki taraf arasında pratikteki iyi ilişkiler yoluyla insanların beklediği şekilde yönetilebilir.

Seçim kampanyası sırasında bölgede bilindiği gibi üç muhalefet partisinin ittifakı bazı sarsıntılar geçirmiştir. Kürdistan İslami Birliği (KİB) Gorran ile rekabet etmeyi amaçlarken, Gorran'ın KIU taraftarlarını bazı

özel seçim taktikleri ile kendine çekmeye çalıştığını düşünmüştür. Bu durum özellikle aday seçiminde kendini göstermiştir. KİB'nin oylarında gözle görünür düşüşe rağmen Gorran'nın seçim taktiklerinde de başarılı olduğu söylenemez. Buna karşın hükümete karşı tutumlarındaki genel benzerlik nedeniyle her iki parti de benzer yörüngede kalmışlardır.

Ana tartışmalı ilişki Gorran ve KDP arasındaki ilişkidir. Her iki parti arasındaki ilişki son hükümet döneminde yoğun ve çatışmalı olmuştur. Gorran birçok noktada KDP'ye muhalefet etmektedir. Her iki parti neredeyse tüm konularda farklı politikalar takip edilmesinden yanadır. Bu durum da iki partinin bir araya gelmesini imkansızlaştıran bir unsur olarak görülmektedir. Bu nedenle Gorran ile KDP arasındaki anlaşma birçokları için hayal edilemez bir durum olarak değerlendirilmekteydi. Bu anlaşma insanlara doğrudan KDP/KYB arasındaki kötü şöhretli “stratejik anlaşmayı” hatırlatmıştır. İnsanlar son anlaşmadan çekinmeye başlamışlardır. “Stratejik Anlaşma” halkın hafızasında yolsuzluk, kötü yönetim, ikili idare ve tüm bunların ötesinde sıradan insanların marjinalleşmesi olarak yer etmiştir.

Gorran için seçmenlerine açıklaması zor olan şey taktik ve strateji veya manivela arasındaki farkı açıklamak olmuştur. Strateji hükümet etmenin daha iyi yolları iken taktikler birden çok yolla ve zaman içinde değişebilen araçları temsil etmektedir. Gorran'ın seçmenleri geçmişte oldukça tutkulu ve coşkulu bir toptan değişimi öngören bir medya söylemine maruz kalmışlardı. Bu ise partinin seçmenlerinin düşüncesinde taktik ile strateji arasındaki çizginin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Gorran bölgenin her seviyedeki yönetimini demokratikleştirme şeklinde özetlenebilecek olan ana stratejisinden vazgeçmiş değildir.

Bağdat'a baktığımızda Gorran Kürt partileri arasında birlikteliği savunmaktadır. Erbil ile Bağdat arasındaki ilişkiler, anayasanın 140. maddesi, gaz ve petrol konuları gibi örneklerden görüleceği üzere, gergin ve birçok bilinmezlikle doludur. Sonuç olarak Kürtler Bağdat'a müzakere edilebilecek ve haklarını isteyebilecekleri bir yer olarak bakmamaktadırlar. Bu aynı zamanda Kürtlerin de istediği şeydir. Yukarıda bahsettiğim gibi IKBY'de bölgesel seçim, genel parlamenter seçime göre daha öncelikli bir yere sahiptir. Bu gerçek Kürtlerin kendilerini yönetme konusuna

Bağdat'taki hükümeti Őekillendirme konusundan daha fazla önem verdiklerini göstermektedir. Bugünlerde Bağdat uzak bir yer olarak görülmekte ve gittikçe daha soğuk tutumlar sergilemektedir. Bu durum birçok yönden, özellikle gittikçe daha düşmanca bir Bağdat gzlemledike, bir dış politika tarzını andırmakta ve Kürtleri Bağdat ile ilişkilerde gitgide g dengesi arayışına itmektedir.

Seçimlerde Kürtlerin Pozisyonu ve Erbil-Bağdat İlişkileri Saro Kadir

Irak'ta yapılan son seçimler çok gergin bir ortamda gerçekleşti. Çünkü Irak'taki bütün partiler çok zor duruma düşmüştü. Özellikle Maliki ülkeyi tek partili yönetim Őekliyle yönettiği için bütün yetkiler elinde toplanıyordu. Maliki'nin bu baskıcı girişimleri, Sünni Araplara karşı sadece baskıcı bir siyaset uygulamak değildi, yakında onlara soykırım yapabileceğini bile düşünmüşlerdi. Sünni Müslümanlar, Irak merkezi hükümetinin haklarını ihlal etmesinin yanı sıra, yakında onlara soykırım girişimlerinde bulunabileceğini düşündüler. Sünni Arap Müslümanlar, Irak merkezi hükümetinin haklarının ihlal edilmesinin yanı sıra, yakında onlara soykırım girişimlerinde bulunabileceğini düşüncesine vardılar. Bölgelerinin demografik gerçekliğinin değiştirilmesi konusunda kesin kanaate varmışlar. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nden (IKBY) bahsedecek olursak; bütün anayasal hakları ve imtiyazları ellerinden alındıktan sonra, Maliki yönetimi kendi ekonomilerini kuşatarak el koydu. Artık Bağdat ile Erbil arasında diyalog ve işbirliği yapılması için hiçbir zemin kalmamıştır. Maliki, Sünni Arapları baskı altına alıp zor duruma düşürerek ve siyasi çatışmalarda diğer dini ve ulusal kesimleri kullanarak onların haklarını büyük ölçüde ihlal etti. Şimdi cevaplanması zor bir soru. Irak'ta son yaşanan seçimlerin sonuçları ve olguları ne olacak? Bu seçimler istikrarın sağlanması ve anayasanın geri gelmesini temin edebilir mi? Yoksa Irak'ta yaşanan Őiddetin devam etmesine mi yol açar?

Dış faktörlerin dolaylı ya da direkt olarak Irak'ın Şu anki durumunu büyük ölçüde etkilediği inkar edilemez bir durumdur. Maliki; silah bas-

kısıyla, parayla, İran'ın desteğiyle, Amerika'nın rızasıyla Şiiilerin oylarını büyük ölçüde elde edebilmiştir. Ortadoğu'da yaşananlara baktığımızda şunu görebiliriz ki; ABD başka bir ülkeyi ezerek İran'a iltifat ettiği zaman o ülkede haklar, demokrasi, özgürlükler ve istikrar çok büyük darbeler yemiş ve çok büyük sıkıntılar yaşamıştır. Dikkat ederseniz Bağdat hükümeti, son yapılan seçimlerde mezhepsel bir koalisyonun ve onun başında olan başbakan Maliki'nin seçimleri kazanması için bütün Irak'ın servetlerini kullanmıştır. Buna karşılık olarak Bağdat hükümeti IKBY bütçesini bile kesmiş. Ayrıca orduya Sünni Araplara şiddet uygulatarak onları sınır dışı ettirmiştir. Maliki seçimlere girmeden önce insanlara seçimi kazanma müjdesini vermiş ve bazı kitlelere de tehditlerde bulunmuştur. Herkesin bildiği üzere böyle baskıcı ve kötü bir ortamda seçime girildiğinde seçmenin psikolojisi bozulur ve seçmen korku yaşar. Diğer taraftan da İran, seçim sürecinde tüm sahtekarlıkları ve seçimlerle ilgili dijital teknolojileri kullanarak bu siyasi oyuna girmeye çalıştı. Herkesin bildiği gibi bu program seçim hilesi yapmak için kullanılıyor.

Irak, kuruluşundan bu yana ne bir ülke ne de bir devlet sayılmıştır. Doksan yıl boyunca bütün vatandaşlarına eşit bir şekilde davranabilecek bir ülke olmamıştır. Bu süre boyunca devletin siyaseti, baskı ve soykırım yapmaktan başka bir şey olmamıştır.

Diğer yandan da, ülkede ulusalcılık diye bir şey olmadı. Bu yüzden ırkçı milislerin ilgileri, kendi kendine yansıtıldı. Görülen o ki halk birbirinden bütünüyle farklı üç gruba ayrıldı. Aynı zamanda gerektiği gibi onu bir devlet yönetemedi. Bu gerçek, bölgedeki siyasi hareketler ve diğer partiler tarafından yansıtılıyor. O hareketler ise, her zaman büyümeye çalışan milli ve mezhepsel hareketlerdir. Buna rağmen, hiç bir zaman bütün bu hareketleri kapsayan bir Irak partisi olmadı. Bu nedenle, bu hareketlerin bıraktığı boşluktan dolayı, ülkedeki milisler artık tek olarak siyasi bir irade içinde olamayacaktır. Bunun etkisiyle, seçimlere hileler girmiştir be bunun yüzünden artık bu seçimler, gerçek hayatta verimli bir değişiklik yapamayacaktır.

Bugünkü Irak, kendi halkının sorunlarını halletmek için değil mezhepsel çatışmaları gerçekleştirmek ve İran'ın, Amerika'nın sessizliğine dayanarak Şii ideolojisini yaymak için vardır.

Buna bir örnek olarak, muhalefetten olan İranlı gazeteci Muhammet Nuri Ziyad, İran'da istihbarat ekibinde bulunan yetkililerden biriyle yaptığı röportajı, “Nakai-Koşk“ yani “Koşk Bey” başlığı altında yayınlamış. Koşk Bey, o röportajda özellikle o aşamada, Irak'tan başlayarak, Bahreyn ve Lübnan'dan geçerek ta Suriye'ye kadar devam eden kendi ekibinin stratejik hedeflerini korumak adıyla, kendi dini ve milli görevinden bahsetmiş.

Bir örnek daha, ünlü gazeteci Thomas Friedman, bir hafta önce, Süleymaniye'ye ziyareti sırasında, New York Times Gazetesine yazdığı makalede “Kürdistan kalkınmaya çalışırken, Maliki yeni yapılan her şeyi yıkıyor”. Nuri El Maliki üzerine düşen İran'ın görevlerinden dolayı, artık Irak hükümetini doğru yola sevk edemez. Ayrıca hükümetinin başkanlığını da normal şartlar altında yapamaz. Bu yüzden mevcut olan durumları farklı” gibi bir yorumda bulundu.

Maliki şiddete yönelik, şovenizm ve mezhepsel çatışmaları mobilize etmek üzere, devletin kuruluşlarını kullanmaktadır. Onun karşılığında, Sünniler federal bir bölge istemişler. Sünni politikacıların dediğine göre, merkezi hükümete karşı hiçbir güven kalmamıştır. IKBY kendisine tahsis edilen bütçeden alarak milli taleplerini, gerçek bir ortaklığı, yasal haklarının resmi olarak tanınmasını, tartışmalı bölgelerinin sorunlarının çözülmesini ve normal hale gelmesini ısrarla vurgulamaktadır. IKBY, kendi gelişme sürecini koruyabilmek adına, ciddi ve sabit adımlar atıyor. Bunun yanında, kendi güvenliği için, ekonomik bağımsızlık ve uluslararası güvenliği göz önünde bulunduruyor.

Maliki'nin teokrasisi ve anti demokrasisi IKBY'deki demokrasi açılımlıyla uyum sağlamaz. Şu sıralarda, Maliki'nin kitlesi olmadan, yeni bir hükümet oluşturulması mümkün değil. Ancak, onun katılımıyla da ulusal bir anlaşma mümkün değil. Sünniler ve Kürtler, Maliki'nin kitlesiyle kolayca anlaşamaz. Bu yüzden Irak ciddi bir sıkıntı içindedir. Haksız yere kurulan bir ülkenin kaderi böyledir.

ORSAM

Irak'ta Yerel Siyasetin Önemi

Asaad Al-Rubai

Devletlerin, benimsediği yönetim şekli sistemine göre değişir. Tarihsel, ekonomik, dini, siyasi ve başka etkenler, herhangi bir ülkede, iktidarı düzenlemek amacıyla kabul edilmesi uygun olan siyasi ve idari sistemin şekillendirmesinde büyük bir rol oynamaktadır.

Devlet işlerinin yönetimi için birden fazla teori varken, ancak siyasi ve idari âdemimerkeziyet, gelişmiş ülkelerde artık daha yaygın hale gelmiştir. Özellikle Irak dahil olmak üzere Üçüncü Dünya Ülkelerinin dikkatini çekmeye başlamıştır.

Irak Devleti, devletin kurulmasıyla birlikte, ademi merkeziyet sistem uygulamıştır. Belli bir kuralları ve ilkeleri olmasa da kraliyet yönteminin sonuna kadar o teori zaman içinde gelişmeye başlamıştır. Ancak, cumhuriyet yönteminden, 2003 yılına kadar, o teori uygulamasında gerçek hayatta belli bir düşüş oldu.

Irak'taki siyasi yöntemin, 2003'te değiştirilmesiyle beraber devletin idari sistemi de değişmiştir. O değişiklikler, devleti ademi merkeziyet sistemine yönlendirmesine ve yerel yetkiler kullanmasına yol açmış, onun ardından il meclisleri kurulmaya başlatılmış.

2004 yılı ve 71 numaralı Koalisyon Geçici Yönetimi'nin emriyle, ilk defa 2003'ten itibaren yürürlüğe girmiştir. Söz konusu olan teori çerçevesinde, il meclislerine geniş yetkiler verilmiştir. Onun ardından il meclisleri, 2005-2009 il meclisi seçimleri sonucunda, Irak'taki demokratik sürecin bir parçası olarak yer aldılar. O sürede birçok engel ve zorluklarla karşı

karşıya gelinmiştir. Bu zorlukların nedenleri ise, kimi zaman güvenlik sorunundan, kimi zaman da seçimlere olan güvensizlikten kaynaklanmıştır.

Irak'ın federal demokratik sistemin kabulünden sonra “2005 Irak Anayasası'nın metnine göre “Irak Cumhuriyeti egemen, bağımsız ve federal bir devlettir. Yönetim şekli cumhuriyetçi, parlamenter ve demokrattır.” Bu Anayasa Irak'ın bütünlüğünü garanti eder. Hemen onun ardından 2008 yılında, 21 nolu il meclisleri kanunu uygulanmıştır.

2003 yılından sonra Irak, yeni yerel yöntemin deneyimin çerçevesinde idare edildi, Irak'ın yönetim şekilleri ve yöneticilerinin farklı görüşlerine sahip olmalarıyla birlikte monarşiden cumhuriyete, ondan sonra parlamentoya geçiş yapmasıyla, Irak Devleti kurulduğundan beri söz konusu olan sistemi uyguladığını göz önünde bulundurmalıyız.

Gelişmiş demokratik ülkelerin, yerel yönetim bağlamında kendi deneyimleriyle yol alınmış olsa da, Iraktaki daha birinci aşamasını tamamlayamayan, temelleri atılıp güçlendirilmesi gereken bu deneyim ciddi ölçüde akademik ve bilimsel ilgiyi hak etmektedir. Çünkü bu deneyim vatandaşların istekleri ve ihtiyaçları karşılamak, onlara hizmet sunmak konusunda büyük ölçüde önemlidir. Ancak bütün bunlara rağmen merkezi faşizm yönetimi yüzünden, bu deneyim devre dışı bırakılmıştır.

Kuşkusuz ki bu deneyimin başarılı olması demek Irak'ın demokratikleşme yolundaki attığı adımların başarıya ulaşması anlamına gelmektedir. İller arasındaki ortaya çıkan anlaşmazlıklar, Irak'ın demokrasiye geçmesine engel oluşturmuştur.

Bu deneyimin ortaya nasıl çıktığını ve kendi yönleri, olumlu ve olumsuz yönlerini belirleyebilmek, olumlu yönlerinden faydalanıp olumsuz yönlerinden kurtulabilmek için Irak'ın yaşadığı siyasi dönüşümden sonra 9 Nisan 2013'te kurulan il meclisleri tecrübesine bakmakta fayda vardır.

2005 Irak Anayasası'nın birinci maddesi, Irak Cumhuriyeti'nin federal ve bağımsız bir devlet olduğunu, ayrıca yönetim sisteminin parlamenter demokratik bir sistem olduğunu vurgulamaktadır. Bu anayasa, Irak'ın birliği için bir garanti sayılmaktadır.

Irak Anayasasındaki 155. maddeye göre Irak Cumhuriyeti, başkentler, merkezi olmayan iller ve yerel bölgelerden oluşur. Ancak anayasa, söz konusu olan sistemin ilkelerini ve esaslarının neye dayanarak ortaya koyulduğunu açıklamamıştır.

Buna karşılık, Irak Devleti geçiş dönemindeki çıkarılan idari kanunu, Irak'taki federal sistem, mezhep, etnik yapı ve milliyetçiliğin üzerine devletin kurulmamasını şart koşturmaktadır.

Irak Anayasası merkezi hükümetin görevlerini belirttikten sonra merkezi hükümeti ile bağımsız illerin arasındaki ortak görevlerini ve geri kalan görevleri de belirtmiştir. Merkezi hükümetin görev ve sorumlulukları şu şekilde belirtilebilir:

- Federal hükümeti, bölge hükümetleri ve üreten iller ile işbirliği yaparak gaz ve petrol çıkarımının belirlenmesi,
- Gaz ve petrol servetini zenginleştirmek üzere federal hükümeti, bölge hükümetleri ve üreten iller tarafından gerekli stratejik politikaları izlemek,
- Anıtlar, arkeolojik alanlar, miras yapıları, el yazmaları ve sikkelerin korunması,
- Gümrük idaresi,
- Elektrik güç kaynaklarını düzenlemek,
- Çevre politikasını çizmek,
- Genel planlanma ve kalkınma politikalarını çizmek,
- Genel sağlık politikasını çizmek,
- Eğitim politikasını belirlemek,
- Dahili su kaynakları politikasını belirlemek,
- Dış politika ve diplomatik temsilinin oluşturulması,
- Uluslararası anlaşmalar ve antlaşmaları yapmak üzere görüşmeler yürütmek,

- Borç alma politikaları ve onun üzerine yapılan anlaşmaları imzalamak,
- Ticaret ve ekonomi dış politikası.
- Ulusal güvenlik politikasını belirleyerek uygulamak,
- Irak'ın güvenliğini sağlayabilecek, onu savunabilecek silahlı kuvvetler kurma mali ve gümrük politikasını çizmek.
- Para basmak.
- Irak'taki illerin ve bölgelerin sınırlarına göre ticari politikayı belirlemek,
- Devletin genel bütçesini belirlemek,
- Para politikasını belirlemek,
- Merkez bankasının kurulması ve yönetilmesini sağlamak,
- Ölçülerin standartları belirlemek,
- Siyasi sığınma hakkı, oturma izni, vatandaşlık verme ve vatandaşlık işlemlerini düzenlemek,
- Yayın frekansları ve posta düzenlenmesi yapmak,
- Genel bütçe ve yatırımın taslağını hazırlamak,
- Su kaynakları ve eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlayan siyaseti belirlemek,
- İstatistik tutmak ve nüfus sayımı yapmak..

Anayasada geri kalan görevler ise bölge hükümetlerinin ya da düzeni olmayan illerin görevi olarak ifade edilmiştir.

Anayasada yer alan 155. Madde'ye göre:

Federal otoritenin görev alanı içerisinde sayılmayan bütün yetkiler bölgelere ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetlere verilmiştir. Federal otorite ile bölge ve vilayet yönetimleri arasında diğer yetkilerin kullanımı

konusunda anlaşmazlık ortaya çıktığı takdirde, bölge ve vilayet yasaları geçerlidir.

Anayasaya göre, bölgeler arasında anlaşmazlık ortaya çıktığı takdirde, kanunların önceliği bölge vilayetlerine verilecektir.

Anayasa'nın 115. maddesine, araştırmacılar ve akademisyenler tarafından eleştirilmiştir. Araştırmacılar ve akademisyenlere göre, kanunların önceliğinin bölge vilayetlerine verilmesi; Irak'ın ulusal güvenliğini tehdit edeceğini, federal hükümetinin marjinalize olabileceğini ve bunun federalizmin belirlenen ilkelerine uymadığını gösterir.

Anayasanın 123. maddesine göre, İki tarafın kabulü ile federal hükümet yetkilerini vilayetlere devredebilir veya bunun aksi olabilir. Bu husus yasayla düzenlenir.

Oysa ki, 110. maddede bölge vilayetlerinin belirli görevleri yer almıştır. Ayrıca anayasanın aynı maddesinde, federal hükümetin belli başlı görevlerinin olduğunu vurgulamıştır ve söz konusu görevlerden geri kalanı, bölge vilayetlerine ait görevlerdir.

Söz konusu olan maddeye baktığımızda şunu göreceğiz ki, Anayasanın 115. maddesinde, bölge vilayetleri ile federal otoriteyi eşit hale getirmiştir. Federal otorite ile bölge ve vilayet yönetimleri arasında diğer yetkilerin kullanımı konusunda anlaşmazlık ortaya çıktığı takdirde maddenin çıkardığı kanuna da öncelik vermiştir.

Şunu diyebiliriz ki; Anayasa nahiyelerin görevlerini belirtirken federal ve idari ademi merkeziyet kavramlarını birbirleriyle karıştırmıştır. Yasamacının idari ademi merkeziyet kavramını belirtirken bunu daha açık ve daha net bir şekilde belirtip vilayetlere bu kavrama uyum sağlayacak görevleri tahsis etmesi gerekiyor.

Irak İl, İlçe ve Nahiyeler Meclisleri Seçim 2008'de çıkarılan 21 Nolu Yasaya göre il meclislerine yasama hakkı verilmiştir.

Anayasanın ikinci maddesine göre, il genel meclisi, yüksek yasama ve denetleme otoritesidir. Bu da, meclisinin belli başlı bir ilde yerel yasalar çıkarmada hak sahibi olduğu anlamına gelir.

Bunun yanı sıra, idari ademi merkeziyet ilkesine göre, anayasanın ve federalin kanunlarıyla karışmaması kaydı ile, kendi işlerini yönetmesinde imkan sağlanmıştır.

Anayasa maddelerinin içerdiği konulara dikkatlice baktığımızda, Anayasa'nın 15. maddesine göre, il meclisleri, ademi merkeziyet sisteme göre, devleti mali ve idari açıdan yönetecek yerel yasaların ıkartmasında hak sahibidir.

İdari demokrasi, ulusal demokrasinin temellerini atıp güçlendirir. Ayrıca söz konusu olan demokrasi, ulusal demokrasinin kökenlerini besleyici bir unsur olduğu sayılır. Bu yüzden, yönetim her ne kadar sağlam ve güvenilir ilkelere sahip olursa, o zaman ulusal demokrasi sağlam bir alt yapıya sahip olur.

Özellikle, tek bir çoğunluğun iradesine dayalı olmayan demokrasi, aynı zamanda toplumun genel ihtiyaçlarını ve işlerini görmektedir. Bu sayede toplumda her kişi istediğini elde edebilir. Bunun yanı sıra herkes ülkenin yönetim şekli ve nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda özgürce fikrini söyleyebilir.

İl meclislerinin işini yapamadığı konusuna gelince; bu durum, deneyimin daha yeni ortaya çıkması ve seçimde siyasi dönüşümlere maruz kalmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu durum tecrübeli kadroları içermemektedir. Karşısına çok sayıda sorun çıkmıştır. Bunların en önemlisi:

- Planlanma sürecine destek olacak olan bilgilerin ve verilerin bulunmaması, ilin stratejik kalkınma planının bulunmaması,
- Hizmet projeleri için tasarımların bulunmaması ,
- Özel sektörün yeterli imkanı ve deneyimli kişiler ile mali kapasitesinin yeterli olmaması,
- Devletin çeşitli kurumlarında merkezi iş yöntemlerini destekleyen kanun ve yasaların azlığı,
- Denetim ve uygulama alanında yerel uzman eksikliği sonucunda yerel kalkınmanın yavaşlaması ve bunun sonucu olarak,

- a- Vatandaşa sunulan hizmetlerin kötüleşmesi,
- b- Karar alma konusunda kamuoyunun katılımının zayıf olması ve Irak'ın uygulamakta olduğu demokratik parlamento sisteminin hizmetleri iyileştirememesi,
- c- Sektörel ve mekansal bütünlemenin zayıf olması ve bunun kamu maliyetinin, zamanın ve çabanın boşuna harcanmasına yol açması,
- d- Önceliklerin ikinci sırada yer alması,
- e- İllerde sorunları giderebilecek ve kalkınmayı hızlandırabilecek bir sistem bulunmaması ortaya çıkmaktadır.

İl meclislerinin işlerini engelleyen belli başlı konulardan biri, merkez hükümet ile yerel hükümetin işlerinin birbirine karışmasıdır. Bu da yerel hükümetlerin işlem sürecini olumsuz etkilemiştir.

Özellikle mali, idari ve gözetim ile ilgili yetkilerin dağılımı mekanizması ve il hakkında anayasada net bir tanım yoktur. Sonuç olarak iki hükümet, üstüne düşmeyen vazifelere karışmış ve bu yüzden vatandaşların isteklerini karşılayamamıştır.

Burada parlamentonun merkezियeti güçlendirmek üzere oynadığı rolden bahsetmemiz yanlış olmayacaktır. Özellikle 2012 yılının 21 nolu Bütçe Kanunu bunun en büyük göstergesidir. Kanunun 2. ve 3. maddesi bunu çok net bir şekilde kanıtlar.

3. madde, her türlü kurum içi aktarmalarını yapmada Maliye Bakanı yetkili olacağını belirtmiştir. 17. Madde'ye göre ise illerin bütçesi yetse bile işsizlik büyük ölçüde yaşansa bile yine maliye bakanı onay vermezden hiç kimse atanamaz. Yine parlamento turizm, ticaret bakanlığı gibi ve diğer çeşitli bakanlıkların kanunlarını çıkarmaktadır.

Irak'ın çoğu vilayetleri, hizmetlerinin kötü olmasından sıkıntı çekmektedir. Ayrıca, eyaletlerin hizmetlerinin kalitesiz olması, insan kaynakları ve planlanma konularında bazı kökten sorunları vardır. Bunun yanı sıra meclisin öncelikleri, hizmetleri iyileştirmek adına attığı adımları etkilemektedir. Vilayetlerin halka sunduğu hizmetler bütün vatandaşları

kapsamadığı söylenebilir. Büyük şehirlere daha çok değer verilip küçük şehirleri ve köyleri ihmal etmektedir. Irak'taki içilebilir suların kaynakları, halkın ancak yüzde 79'una yetebiliyor.

Atık su hizmetlerinden bahsedecek olursak, Irak bu alanda gelişmeler göstermesine rağmen yine de sunulan hizmetler halkın yüzde 27'sinin ihtiyacını karşılamaktadır.

Bu oran Diyala ve Vasiit gibi bazı vilayetlerde yüzde 2,4'e düşebiliyor.

Bu durum belediyelerin iyi hizmetler sunmaması ve il meclislerinin çevreyi daha iyi bir hale getirmek için uğraşmadıkları anlamına gelir.

İl meclislerinin çalışmalarında birçok olumsuz şey yaşanmıştır. Bunların nedeni ise, o meclislerdeki çalışanların tecrübesizliği ve bunun yolsuzluklara yol açmasıdır.

Şimdi illerdeki olumsuzlukların bazılarının birkaç örneğine bakalım:

Söylenenlerin ışığında diyebiliriz ki, idari ademi merkeziyeti somutlaştırmak isteyen il meclislerinin deneyimi, birçok engelle karşı karşıya gelmiştir. Bunun nedeni ise, il meclislerindeki yetkililerin tecrübesizliği ve başarısızlıklarından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, geçmişte ve yakınlarda olan sorunların ve olumsuzlukların payı olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu olan tecrübenin devam etmesi ve sonuç alınabilmesi için, merkezi devlet ve yerel kurumların yöneticilerinin ortak çabalarının yanı sıra sivil toplum örgütleri ve medya kurumlarının çabalarını gerektirmektedir.

Irak'ta Seçimler ve Hükümet Senaryoları

Ali Abdülemir

Konuşmamı üç önemli konu üzerinde sürdüreceğim. İlk olarak Irak'ta son yapılan parlamento seçimleri sürecinde siyasi partilerin durumunu kabaca anlatacağım. İkinci olarak ise seçim sonuçlarının nedenlerinden bahsedeceğim. Bazı değerli arkadaşlar bu noktaya değinip Maliki'nin neden bu kadar çok fazla oy kazandığını açıkladılar. Seçmenler arasında Irak Fikir Diyalogu Enstitüsü sayesinde bu konu üzerinde anket yaptık. Anketin sonuçları bütün bu sorulara cevap vermiştir. Üçüncü olarak da Irak'ta kurulacak olan yeni hükümet ve siyasi partilerin oynayacağı rolden bahsedeceğim. Seçimlerden bahsedecek olursak; ilk aklımıza gelmesi gereken şey mezhepsel düşüncelerdir. Örneğin Sünniler anayasayı gerektiğinden fazla övmeye başladılar. Şiiilerin bazıları ise bu seçimleri kendileri için bir dönüm noktası olarak tanımlayıp Şiiilerin geleceğini belirleyeceğini iddia ettiler. Muvatın Kitleleri ise mezhepsel konuşmalardan uzak durmuştur. Bunun için anketin sonuçlarına baktığımız zaman her seçmenin kendi düşüncesine yakın gördüğü partiye oy verdiğini görebiliriz. Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği seçim sonuçları açıklama sürecinde büyük rol oynadığını söylemeyi unutmamamız lazım. Burada önemli bir hususa değinmemiz gerekir; biz Bağdat'taki seçmenler arasında anket yaparken ilk sorduğumuz soru şuydu: “Niye oyunu o listeye ya da o partiye verdin?” Verdikleri cevaplardan da şu sonuca varabildik: Seçmen maddi çıkarlarını gerçekleştirecek kimse, oyunu ona vermiş. Yani kim nüfuz ve paraya sahipse oyunu ona kullanmış. Seçmenlerin yüzde 75'i de oyunu bu şekilde kullanmış. İşin garip tarafı da eğitilmiş kişilerin seçilme oranı yüzde 8 idi. Dürüstlüğü göz önünde bulundurularak

seçilenlere baktığımızda ise oranın yüzde 30 olduğunu görebiliriz. Bu durum da bazı listelerin neden bu kadar fazla oy kazandığını gösterir. Seçim programlarının seçimlerde fazla bir rol oynadığını söyleyemeyiz. Bu, seçmenlerin seçim programlarına değer vermediğini gösterir.

Bunun yanı sıra aşiretlerine göre seçim yapanların sayısının az olmasına rağmen bu şekilde kazanan adaylar da olmuştur. Mezhepsel düşüncelere dayanarak adayını seçen seçmenlerin oranı da yüzde 45'tir. Seçime katılımdan bahsedecek olursak, katılım gayet iyiydi. Zayıf bir katılım olduğunu söyleyemeyiz. Önemli siyasi kişilerin de seçime katılım konusunda büyük bir etkisi olmuştur. Seçime katılım oranı yüzde 70'tir. Vatandaş hayal kırıklığına uğratan Irak'taki güvenlik sorunlarının, son yaşanan olayların, vatandaşa sunulan hizmetin kötü olması dikkate alındığında bu oranın yüksek olduğunu söylememiz yanlış olmaz. Bütün bu sebeplere baktığımız zaman katılım oranının çok iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Hükümet kurma konusuna gelince de bu konudaki en önemli husus, Irak içerisinde yapılan anlaşmalara göre başbakanın Ulusal İttifak içerisinde olması gerektiğidir. İkinci önemli husus ise Ulusal İttifak'ın herhangi bir üyesinin diğer üyelerin haberi olmadan anlaşması imkansızdır. Birliğin tarafları hiçbir zaman birbirinden vazgeçemez. Bence de olması gereken bu. Yani Ahrar ya da Muvatin gibi kitleler Ulusal İttifak'ın haberi olmadan tek başına karar alamaz.

İttifak içerisindeki herkesin başbakan adayı için anlaşması lazım. Herkes de buna uymak zorundadır. Bir başka önemli husus da parti içinde başbakan seçme prensiplerinin daha belirlenmemiş olmasıdır. Kürtler ve Sünni Araplar da hükümet kurma sürecinde pek etkili bir rol oynamamaktadır. Bunun yanı sıra Kürtler ve Sünni Araplar gelecek hükümetin değil şu anki hükümetin onlar için yürürlüğe alacağı maddi sigortaların ve bazı kanunların çıkarılmasını istemektedir. Çünkü onlar Ulusal İttifak'ın alacağı kararı bekliyorlar. Maliki de olabilir başkası da olabilir. Son yaşanan güvenlik olayları Irak'ta hükümet kurma işini çok zorlaştırdı. Ayrıca 217 sandalyeye ihtiyacımız var, o da çok zor. Durumlar yatışsın diye bütün tarafların katılmalarına da izin vermemiz gerekir.

Muhalefet konusuna gelince; diğer arkadaşların söylediği gibi bütün dünyada muhalefet vardır. Dünyayı yöneten bütün sistemlerin muhalefeti vardır elbet. Ancak Irak'taki muhalefet başarısızdır. Çünkü Irak'taki bütün partiler varlığını sürdürebilmek için iktidarda kalmak ister. Aksine gelişmiş ülkelerde siyasi partiler varlığını iktidarda olaral değil de muhalefette kalarak sürdürebiliyor. Irak'ta durum tam tersidir. İktidarda değilsen partinin fesh edilmesini beklersin. Bu nedenle bütün partiler hükümette kalmak ister. Çünkü iktidarda kalmak onun için varlığını sürdürmek, nüfuza sahip olmak demektir. Bence koalisyon hükümeti kurmak, 217 sandalye kazanmak imkansız bir şey.

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr